

Rikosuhrimaksun määrääminen

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaan oikeuskansleri tarkastaa rangaistustuomiot, joita koskevia ilmoituksia erikseen säädetyin tavoin lähetetään oikeuskanslerinvirastoon. Tarkastuksessa havaittiin, että Varsinais-Suomen käräjäoikeuden 12.12.2019 antamassa tuomiossa 19/155197, dnro R 19/2882, vastaajaa ei ollut määrätty suorittamaan rikosuhrimaksusta annetun lain mukaista rikosuhrimaksua.

Rikosuhrimaksusta annetun lain 2 §:n mukaan se, joka tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, josta säädetty ankaran rangaistus on vankeutta, on velvollinen suorittamaan rikosuhrimaksun. Lain 4 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin määrää rikosuhrimaksun rangaistuksen tuomittaan.

SELVITYS

Asiassa puheenjohtajana toimineen käräjätuomarin 14.8.2020 päivätyn selvityksen mukaan rikosuhrimaksu on jätetty määräämättä lievemmän lain periaatteen perusteella. Käräjätuomarin mukaan lain esitöissä ei ole erikseen otettu kantaa tilanteeseen, jossa teko on alkanut ennen lain voimaantuloa ja jatkunut sen voimaantulon jälkeen. Huomioon ottaen lievemmän periaate ja se, että epäselvässä tilanteessa tulkinta tulee tehdä vastaajan hyväksi, Käräjätuomari on selvityksensä mukaan päätenyt siihen, että rikosuhrimaksua ei ole tullut määrätä. Käräjätuomari on lisännyt, että koska syyttäjää ei ole rikosuhrimaksua vaatinut, vaatimusta ei ole ollut tarve myöskään jättää tutkimatta tai hylätä.

RATKAISU

Rikosuhrimaksusta annetun lain perustelujen mukaan maksu määrätään pääasian yhteydessä eikä siihen liity harkintaa. Lakiin perustuva maksuvelvollisuus ja maksun suuruus ilmoitetaan viran puolesta kaikissa niissä tapauksissa, joita rikosuhrimaksu koskee ([HE 293/2014 vp](#) ja [LaVM 32/2014 vp](#)). Tuomioistuimen on määrättävä rikosuhrimaksu viran puolesta, vaikka syyttäjä ei esittäisikään sitä koskevaa vaatimusta.

Rikosuhrimaksusta annetun lain 2 §:n mukaan rikosuhrimaksun on velvollinen suorittamaan se, joka tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta. Laki on tullut voimaan 1.12.2016, ja sen säännöksiä sovelletaan voimaantulon jälkeen tehtyihin rikoksiin. Tapauksessa vastaajan oli katsottu syyllistyneen petokseen 1.3.2015-30.12.2016, jolloin rikos oli tehty osin ennen edellä mainitun lain voimaantuloa ja osin lain voimaantulon jälkeen.

Rikoslain säännösten ajallisesta soveltuvuudesta säädetään rikoslain 3 luvun 2 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan rikokseen sovelletaan sitä lakia, joka oli voimassa, kun rikos tehtiin. Säännös ei kuitenkaan anna suoraan vastausta kysymykseen siitä, miten on tulkittava käsillä olevaa tilannetta, jossa rikos on tehty osin ennen rikosuhrimaksusta annetun lain voimaantuloa ja osin lain voimaantulon jälkeen. Pykälän 2 momentissa säädetään, että jos tuomittaessa on voimassa toinen laki kuin rikosta tehtäessä, sovelletaan kuitenkin uutta lakia, jos sen soveltaminen johtaa lievempään lopputulokseen. Myöskään tällaisesta tilanteesta ei välittömästi käsillä olevissa tapauksissa ole ollut kyse.

Korkein oikeus on ratkaisussaan [KKO 2017:92](#) rinnastanut rikosuhrimaksun rikosoikeudelliseen seuraamukseen ja katsonut, että rikosuhrimaksun määrääminen teosta, jonka teko aika on päätynyt ennen rikosuhrimaksusta säädetyn lain voimaantuloa, olisi ristiriidassa rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen sisältyvän taannehtivan rikoslain kiellon kanssa. Tilanne on kuitenkin toinen, kun kyse on sellaisesta jatkuvasta toiminnasta, joka on päätynyt lainmuutoksen voimaantulon jälkeen.

Korkeimman oikeuden ratkaisun [KKO 2007:38](#) mukaan, kun kysymys on sellaisesta jatkuvasta toiminnasta, joka on luettu tekijän syyksi yhtenä rikoksena, rikokseen on yleensä sovellettu toiminnan päättyessä voimassa ollutta lakia. Korkeimman oikeuden mukaan estettä ei ole kuitenkaan siihen, että yhteen rikokseen sovelletaan siihen kuuluvien yksittäisten tekojen tekoajoista riippuen myös useampaa kuin yhtä lakia ([KKO 2006:37](#)).

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2007:38 katsonut, että rikoslain taannehtivan soveltamisen kielto estää uuden (ankaramman) lain soveltamisen ainakin niiden rikokseen kuuluvien osatekojen osalta, jotka on tehty ennen lainmuutosta. Toisaalta ei ole perusteltua soveltaa vanhaa

lakia enää niiden tekojen osalta, jotka on tehty vasta lain muututtua. Korkeimman oikeuden kannanoton mukaan on lähdettävä siitä, että tällöin rikokseen sovelletaan kunkin siihen kuuluvan osateon osalta sen tekemisen aikaan voimassa ollutta lakia.

Nyt arvioitavana olevassa tapauksessa vastaajan syyksi luettiin petos, joka oli tehty 1.3.2015-31.12.2016. Petoksesta rikoslain 36 luvun 1 §:ssä säädetty enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Siten rikosuhrimaksusta annetun lain 2 §:ssä säädetty rangaistuksen ankaruutta koskeva vaatimus on täyttynyt. Lisäksi edellä selostetun korkeimman oikeuden soveltamiskäytännön mukaisesti rikosuhrimaksusta annetun lain säännöksiä sovellettaisiin tapausten osatekoihin, jotka on tehty lain voimaantulon jälkeen. Oikeudellisia perusteita jättää rikosuhrimaksu määräämättä ei näin ollen ole ollut. Tuomio on siten ollut virheellinen, kun vastaajaa ei ollut määrätty suorittamaan rikosuhrimaksua.

Olen rikosuhrimaksun määräämistä 1.1.2013-tammikuu 2017 tehtyä pahoinpitelyä koskevassa asiassa (OKV/619/30/2020) arvioinut, että rikosuhrimaksu on voitu jättää määräämättä, koska rikosuhrimaksusta annetun lain voimaan tulon jälkeiseltä ajalta pahoinpitelyyn sisältynyt osateko olisi yksiselitteisesti voinut täyttää vain lievän pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Koska lievästä pahoinpitelystä säädetty enimmäisrangaistus on rikoslain 21 luvun 7 §:n mukaan vain sakkoa, ei rikosuhrimaksusta annettu laki olisi voinut lain 2 §:n nojalla tulla yksistään kyseisen osateon osalta sovellettavaksi.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Käräjäoikeus on menetellyt asiassa virheellisesti jättäessään määräämättä rikosuhrimaksusta annetun lain mukaisen rikosuhrimaksun, vaikka vastaaja tuomittiin rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta ja joka oli päättynyt kyseisen lain voimaantulon jälkeen.

Kiinnitän käräjätuomarin huomiota rikosuhrimaksun määräämistä koskevien säännösten noudattamiseen.

Pyydän saattamaan ratkaisuni käräjätuomarin tietoon.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Henna-Riikka Välinen